

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА В НЕСТАБІЛЬНОМУ РИНКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті розглянуто інноваційний розвиток як основну запоруку підвищення конкурентоздатності підприємства. Запропоновано комплексну систему управління інноваційною діяльністю, що забезпечуватиме ефективний перехід на інноваційний шлях розвитку в умовах нестабільної перехідної економіки.

Innovative development as a basic mortgage of increase of competitiveness of enterprise is considered in the article. The complex control system by innovative activity is offered which will provide effective transition on the innovative path of development in the conditions of unstable transitional economy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні тенденції розвитку економіки та нестабільні ринкові умови створюють актуальність необхідності вибору напрямків інноваційного управління та формування підприємством економічно обґрунтованої інноваційної політики. Великий інтерес до цієї проблематики в умовах вітчизняної економіки обумовлен в значній мірі позитивними результатами та яскравими прикладами впровадження інноваційних процесів в діяльність західних підприємств.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Світові теоретики та практики менеджменту усвідомили необхідність орієнтації економічної політики на інноваційний шлях розвитку, розглядаючи його як важливий фактор підвищення конкурентоздатності підприємства. Російські дослідники проблематики інноваційного розвитку, у тому числі Аніскін Ю., формує концепцію інноваційного розвитку на основі організаційного потенціалу підприємства. При цьому слід зауважити, що за результатами досліджень таких дослідників як Ілляшенко С.М., Василенко В.О., Шматько В.Г., позитивний вплив інновацій на економіку спостерігається в умовах впровадження інноваційної моделі розвитку як на рівні окремого підприємства, так і регіону та держави взагалі. Але, якщо система управління державним розвитком суворо підпорядкована органам державної влади, то формування діючої інноваційної політики у рамках функціонуючого підприємства – головне завдання господарюючого суб'єкта. Тільки чітка та узгоджена система інноваційного розвитку дозволяє досягти високих та довгострокових результатів та забезпечує укріплення конкурентної позиції підприємства в нестабільному ринковому середовищі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Динамічність та невизначеність ринкової економіки потребує від підприємства постійної адаптації до мінливих умов свого функціонування. У таких умовах орієнтація на інноваційний розвиток може стати єдиним прийнятним виходом для вітчизняних підприємств, який дозволить забезпечити значне підвищення конкурентоздатності та сформує нову парадигму управління на довгострокову перспективу.

Не дивлячись на великий інтерес до проблематики інноваційного розвитку в умовах ринкового середовища, залишаються не вирішеними питання формування

діючої системи управління інноваційним розвитком. Перехід підприємства на шлях розвитку за рахунок інноваційних чинників вимагає адаптації діючої системи управління до швидких змін як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі функціонування.

Формулювання цілей статті. Основним завданням дослідження є визначення ролі інноваційного розвитку як основного засобу підвищення ефективності діяльності підприємств та формування діючої системи управління інноваційним розвитком у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Процес менеджменту інноваційного розвитку можна розглядати з позиції системи функціонального управління, процесу прийняття управлінських рішень та організаційної системи. З позицій функціонального підходу до управління інноваційним розвитком цей процес постає як комплекс окремих функцій, виконання яких забезпечує реалізацію та укріплення потенціалу підприємства. Як процес прийняття управлінських рішень управління інноваційними проектами забезпечує відповідну послідовність виконання взаємозалежних етапів. Якщо ж розглядати управління інноваційним розвитком з позиції організаційної структури, то воно представляється сукупністю взаємопов'язаних елементів, органів управління, пронизаних регламентуючою системою прав, обов'язків та відповідальності.

Застосування системного підходу до менеджменту інноваційної діяльності дозволяє сформулювати основні елементи її функціонального управління [1, с.27]:

1. Аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності підприємства. Здійснення аналізу зовнішнього середовища передбачає дослідження поточної кон'юнктури ринку і визначальних її факторів. Результатом проведення такого аналізу є складання прогнозу розвитку зовнішнього середовища. При аналізі факторів внутрішнього оточення підприємства виявляють сильні та слабкі сторони його діяльності, вивчають минулий досвід, ефективність функціонування підприємства, тенденції його розвитку.
2. Виявлення напрямків та варіантів інноваційного розвитку ринкових можливостей шляхом проведення системного зіставлення отриманих результатів аналізу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Результатом стає вибір цільових сегментів ринку для реалізації проектів інноваційного розвитку підприємства, розробка підходів до формування цільового ринку на базі визначених сегментів.
3. Проведення аналізу і кількісної оцінки ризику на етапах інноваційного розвитку та всього процесу в цілому.
4. Виділення пріоритетних напрямків діяльності через формування системи цілей на поточний та довгостроковий періоди, визначення пріоритетних завдань, виконання яких повинно сприяти досягненню поставлених цілей.
5. Формування організаційної структури управління інноваційним розвитком.
6. Здійснення планування виробничо-збутової та фінансової діяльності за обраними пріоритетними напрямками шляхом розробки перспективних і поточних планів, складання бюджетів інноваційних проектів.
7. Контроль за виконанням заходів, спрямованих на реалізацію потенціалу інноваційного розвитку та підготовка рішень про

своєчасну зміну пріоритетів та пошук нових напрямків інноваційної діяльності.

Система управління інноваційним розвитком - це відкрита система, яка постійно взаємодіє із зовнішнім середовищем господарювання, забезпечуючи гнучкість та адаптивність підприємства до ринкових умов. Врахування зазначених функцій дає можливість зробити висновок, що процес переходу підприємства на інноваційний шлях розвитку потребує створення нової системи його організаційного управління з урахуванням коригуючих дій.

Інноваційний розвиток у нестабільних ринкових умовах вітчизняної перехідної економіки характеризується специфічними особливостями, які обумовлюють формування численних моделей систем управління у кожній конкретній ситуації. Вибір тієї чи іншої моделі залежить від умов діяльності підприємства, рівня розвитку економіки, сформованості її інноваційного потенціалу.

Сучасний етап розширення глобалізації, інформатизації та ринкових відносин дає великі можливості для розвитку за рахунок підключення до інноваційних процесів більш підготовлених підприємств, інтеграції учасників інновацій у рамках міжнародної кооперації (пул, консорціум та інше), залучення інтернет-технологій, використання світових досягнень та можливостей міжнародних інститутів бізнесу. Як свідчить практика вітчизняних підприємств, при формуванні організаційного потенціалу в недостатній мірі використовуються можливості світової консолідації. Основною причиною виникнення такої ситуації є низький рівень готовності до змін українських підприємств. Період організаційних змін потребує серйозних інвестиційних вкладень, що у свою чергу обмежує можливості поточного економічного росту підприємства незалежно від джерел фінансування програм інноваційного розвитку.

На цьому етапі сформованість та гнучкість системи управління інноваційною діяльністю підприємства дає змогу трансформуватися на новий шлях розвитку без зайвих витрат.

Інноваційний розвиток представляє собою системну орієнтацію діяльності підприємства на досягнення високих результатів функціонування за рахунок інноваційних чинників, в основі яких лежить постійний безупинний пошук нових засобів і сфер реалізації потенціалу підприємства в нестабільних ринкових умовах. Інноваційний розвиток на рівні окремого підприємства передбачає здійснення процесу впровадження перспективних нововведень, реалізація яких має сприяти підвищенню конкурентоздатності підприємства.

Перехід підприємства на шлях інноваційного розвитку потребує від нього організації системи управління, здатної швидко реагувати на зміни як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі функціонування. Управління інноваційною діяльністю підприємства представляє собою комплексну систему взаємопов'язаних функцій, послідовність виконання яких забезпечує формування конкурентних переваг за рахунок інноваційних факторів розвитку.

Формування ефективної системи управління інноваційним розвитком підприємства повинно ґрунтуватися на наступних основних принципах:

- системності, як постійної взаємодії численних елементів структури управління, що характеризуються динамічністю та стохастичністю поведінки, існуванням ієрархічних і функціональних підсистем зі складними взаємозв'язками;
- комплексності, як взаємно обумовленого та пропорційно взаємно узгодженого розвитку системи, як єдиного цілого, що забезпечує

взаємозв'язок комплексу підсистем та елементів: ринкових, регулюючих та забезпечуючих механізмів, економічного механізму підприємства та ін.;

- гнучкості, як здатності швидкого реагування на зміну ринкових можливостей та загроз;
- альтернативності, як створення комплексу варіантів здійснення інноваційного розвитку в залежності від конкретної ринкової ситуації;
- орієнтації на саморозвиток, як самостійного забезпечення умов тривалого виживання і розвитку підприємства за рахунок інноваційних чинників.

Урахування зазначених принципів робить управління інноваційним розвитком системою адаптивної реакції на зміну умов функціонування, засобом підвищення ефективності використання внутрішніх резервів.

Досвід вітчизняних теоретиків та практиків менеджменту дозволяє стверджувати [4, с. 268], що ринкова позиція підприємства визначається такими його властивостями як адаптивність та інноваційність. Адаптивність представляє собою властивість здатності підприємства до пристосовування, форму відносин підприємства із зовнішнім середовищем, процес внутрішньої організаційної перебудови. У свою чергу, інноваційність розуміється як здатність відновлюватися, як внутрішньо організаційний процес перебудови за критеріями ритмічності, технологічності, мінімальної собівартості. Якщо адаптивність характеризує реакцію підприємства на зміни зовнішнього середовища, то інноваційність – основу такої реакції, сприйняття рішень у своїй діяльності, направлену зміну діяльності на основі нових елементів. Стверджується, що адаптивність відповідає необхідності існування у середовищі з установленими властивостями. При цьому інноваційність реалізує поняття конструкції підприємства і є джерелом його адаптивності.

Можна зробити висновок, що властивості адаптивності та інноваційності визначають необхідні та достатні умови формування конкурентоздатності як властивості підприємства, що лежить в основі його ефективності.

Стійка конкурентоздатність підприємства може бути досягнута лише при її базуванні на обох джерелах, які постійно сполучаючись та взаємодіючи підсилюють один одне.

Стратегічна діяльність підприємства повинна бути зорієнтована, по-перше, на розвиток його потенціалу для забезпечення самоорганізації, а по-друге, на поглиблення та розширення методів управління інноваційною діяльністю в конкурентному середовищі.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших розробок. В умовах формування інноваційної економіки постає необхідність в перегляді підходів до управління інноваціями як основної запоруки створення ефективних нововведень. Слід зазначити, що процес управління інноваційним розвитком або інноваційною діяльністю характеризується відсутністю розриву між стадіями, функціями та їх взаємозалежністю та певною паралельністю виконання.

Таким чином, для здійснення ефективного процесу управління інноваційним розвитком пропонується наступна комплексна система:

- визначення необхідності інновацій;
- формування цілей інноваційних впроваджень;
- аналіз зовнішнього середовища;
- аналіз внутрішнього середовища;

- синтезування факторного аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища та виділення напрямків і варіантів інноваційного розвитку;
- відбір цільових ринків реалізації інноваційних розробок;
- проведення аналізу інноваційних стратегій розвитку;
- вибір інноваційної стратегії;
- формування організаційної структури управління інноваційною діяльністю;
- оцінка міри ризику інноваційного проекту;
- формування програми управління ризиками;
- вибір джерел фінансування інноваційного проекту;
- оцінка ефективності впровадження інноваційного проекту;
- підготовка системи реагування на зміну пріоритетів інноваційного розвитку.

Запропонована система управління інноваційним розвитком повинна забезпечувати ефективний перехід підприємства на інноваційний шлях розвитку та стати запорукою підвищення конкурентоздатності в умовах дестабілізації ринкової економіки.

Економічна ситуація останніх років характеризується збільшенням ступеня глобалізації та інформатизації бізнесу, посиленням конкуренції на ринках товарів та послуг, капіталу та праці. Такий розвиток ринку призводить до необхідності створення стійкої інноваційної політики, в основі якої лежить інтеграція підприємств та суб'єктів господарювання, концентрація капіталів. Як свідчить світовий досвід, альтернативи інноваційному розвитку сьогодні ще не існує, адже конкурувати на зовнішніх ринках у традиційному полі діяльності практично неможливо. Тільки принципово нові технології, що підтримуються управлінськими інноваціями, дозволять створити нове конкурентне середовище та забезпечать передумови для досягнення лідерських позицій на ринку. У свою чергу підвищення ділової активності та інновації дозволять забезпечити високі темпи економічного росту, збільшення капіталізації підприємств та масштабів виробництва.

У якості перспектив подальших розробок в даному напрямку можна вважати формування комплексної структури інноваційного потенціалу підприємства.

Література

1. Анискин Ю. Инновационное развитие на основе организационного потенциала компании / Ю. Анискин // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – № 7 – С. 73-84.
2. Василенко В. О. Інноваційний менеджмент : навчальний посібник / В. О. Василенко, В. Г. Шматько. – 3-є вип. – Київ : Центр навчальної літ-ри, 2005. – 440 с.
3. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи : навчальний посібник / С. М. Ілляшенко. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2003. – 276 с.
4. Инновационный менеджмент : справ. пособие / Завлин П. Н., Казанцева А. К., Миндели Л. Э. – М. : ЦИСН, 1998. – С. 268.
5. Ілляшенко С. М. Менеджмент та маркетинг інновацій : монографія / С. М. Ілляшенко. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. – 616 с.
6. Ступак С. М. Інноваційна стратегія на шляху підвищення конкурентоздатності підприємства / С. М. Ступак // Науковий вісник. Одеський

державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки : економіка, політологія, історія. – Одеса : ОДЕУ, 2007. – № 3 (40). – С. 77-83.